

Prof. dr dr h.c. *Vladimir V. Vodinić**

FILIPPO RANIERI,
EUROPÄISCHES OBLIGATIONENRECHT,
EIN HANDBUCH MIT TEXTEN UND MATERIALIEN

Treće, potpuno prerađeno izdanje, Springer,
Wien-New York, 2009, XXVIII, 2044 str.

Kvantitavni razvoj. Prvo izdanje ove knjige objavljeno je kod istog izdavača 1999. godine. Imalo je 288 stranica. Drugo izdanje, 2003. godine, označeno je kao prošireno, mada ni oznaka znatno prošireno ne bi bila neprimerena pošto su među koricama bile povezane sada već 742 stranice. Najnovije, treće izdanje osvanulo je sa ništa manje nego (s obzirom na to da mu je već prethodilo veliko proširenje) neočekivane 2044 stranice i sa, u tom slučaju, očekivanom naznakom da je potpuno prerađeno.

Ovoliko povećanje obima tokom deset godina postojanja već i samo svedoči o retkoj posvećenosti autora svome delu. Rezultat je: ne samo narastanje informacija u onim delovima koje su sadržala i prethodna izdanja, nego i tematska proširenja, kako u delovima knjige koji su postojali odranije, tako i sa potpuno novim delovima. U ovom izdanju potpuno nove glave su one o neizvršenju, odnosno o nepravilnom izvršenju ugovornih obaveza, i o objektivnoj odgovornosti za štetu.

Sveukupno, u kvantitativnoj biografiji knjige ostaje zabeleženo da se ona u ovom, trećem izdanju pojavljuje sa sedamnaest glava naspram devet glava prvog izdanja, a da pomoćni registri (odluka, propisa, literature, predmeta i imena), na preko 150 stranica, sami zapremaju sada više od polovine cele knjige u prvom izdanju.

Prvo izdanje je bilo dominantno okrenuto ugovornom pravu. Tematskim narastanjem knjige tokom drugog i trećeg izdanja sve više mesta dobijali su i drugi delovi obligacionog prava, a posebno odštetno pravo.

Sastav. Knjiga započinje *Uvodom* u kome je predočen koncept knjige, a ona pozicionirana u odnosu na druga dela iz oblasti evropskog privatnog prava.

---

* Redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta Union u Beogradu

Prva glava je o *Ugovornom pravu u Evropi*. Teme su: Istorijska pozadina ugovornog prava u kontinentalno-evropskom pravu. Pozicija ugovora u kontinentalnim kodifikacijama. Razvoj i pozicija ugovornog prava u common law sistemu. Ka evropskom ugovornom pravu. U dodatku ove glave prikazana je struktura građanskopravnih kodifikacija.

Druga glava nosi naslov *Izjava volje i ugovor*, a njeni odeljci su: Pandektiistička teorija izjave volje. Čitanje i ugovorna volja. Ekskurz: Stil presuda i stil argumentacije u Evropi. Ponašanje pri izjavi i zaključenje ugovora.

Glava treća bavi se *Zaključenjem ugovora među odsutnima*, i izlaže: Problem zaključenja ugovora među odsutnima u kontinentalnoevropskim kodifikacijama. Ponuda i prihvata. Potrošačevo pravo na opoziv. Pismeno o potvrđivanju usmenih dogovora između trgovaca. Razvoj u francuskoj i italijanskoj judikaturi. Smrt i poslovna nesposobnost ponudioca. Ugovorna ponuda i zaključenje ugovora u common law sistemu. Evropsko pravo zaštite potrošača – netraženo slanje robe.

Sledeća, glava četvrta posvećena je *Zaključenju ugovora i opštim uslovima poslovanja*, a u njoj ćemo naći sledeće: Istorija nastanka problema. Uključivanje opštih uslova poslovanja u ugovor. Problematika kolidirajućih opštih uslova poslovanja. Kontrola opštih uslova poslovanja u pogledu sadržine. Direktive Evropske unije o abuzivnim ugovornim klauzulama. Problemi tumačenja i sprovođenja direktiva. Izdvojena pozicija švajcarske judikature.

U petoj glavi čita se o *Zaključenju ugovora putem zastupnika*, i to: Zaključenje ugovora putem zastupnika – problem. Postupanje zastupnika u tuđe ime. Davanje ovlašćenja za zastupanje. Zastupanje bez ovlašćenja za zastupanje.

Ugovorna odgovornost između krivice i garantije jeste tema glave šeste koja donosi ova razmatranja: Istorijska pozadina. Odgovornost na osnovu krivice i odgovornost za rezultat u starijim kodifikacijama. Dužnička docnja i odustanak od ugovora. Zakonske obaveze strana u vezi sa ugovorom koje se ne odnose na činidbu (Verhaltenpflichten) i povreda ugovora. Odgovornost dužnika i podeljena krivica poverioca. Englesko rešenje odgovornosti za garantiju kao međunarodni model. Odgovornost za tuđu krivicu. Povreda zakonske obaveze zaštite u vezi sa ugovorom (Schutzpflicht). Oslobođenje zbog promene bitnih okolnosti.

Sedma glava je naslovljena *Od garantije ka jedinstvenoj povredi ugovora*, i sadrži sledeće: Uvod. Problem u istoriji. Isporuka nečeg drugog umesto ugovorenog (aliud) i nepravilna isporuka pre reforme nemačkog obligacionog prava. Nastavak problema u pravu Austrije i Švajcarske. „Conformité“ i „garantie“ u francuskom pravu o kupoprodaji. Identični problem u italijanskom i španskom pravu. Povreda ugovora u engleskom i skandinavskom pravu. Međunarodno pravo kupoprodaje po engleskom uzoru. Saglasnost ugovora u Direktivi Evropske unije o kupovini polovnih stvari.

Sastav glave osme *Zabluda o svojstvima stvari i jemstvo za nedostatke kod kupoprodaje individualno određene stvari* je ovakav: Problem. Regulisanje zabluda u kodifikacijama s nemačkog jezičkog područja. Francuska sudska praksa – stalna promena? Problem u italijanskom i španskom pravu. Rešenje

problema konkurencije u najnovijim kodifikacijama. „Common mistake“ iz aspekta common law sistema. Problem u međunarodnom ugovornom pravu.

Kauzalnost i apstraktnost, glasi naslov devete glave, sa odeljcima: Kauza u ius commune. Kauzalnost i apstraktnost kod prenosa svojine. Apstraktan prenos svojine radi obezbeđenja. Kauzalnost obligacionih ugovora.

Glava deseta je posvećena *Ustupanju potraživanja*, a u njoj čitamo o ovim temama: Cesija potraživanja u kontinentalnim kodifikacijama. Forma ustupanja potraživanja. Cesija potraživanja i kupoprodaja prava. Pravne posledice ustupanja i zaštita savesnog dužnika. Ustupanje potraživanja u engleskom pravu. Oslobođanje dužnika i zaštita cesionara.

U glavi jedanaestoj izložen je *Ugovor o jemstvu i zaštita jemca*, a ona sadrži: Ugovor o jemstvu u kodifikacijama i u engleskom pravu. Zaštita jemca – forma kao zaštitni instrument. Jemstvo i evropsko pravo zaštite potrošača. Ustavna prava, „undue influence“ i savesnost i poštenje.

U dvanaestoj glavi *Zakonske obaveze zaštite u vezi sa ugovorom (Schutzpflichten) i naknada štete*, izloženi su: Problem. Pozitivna povreda ugovora i culpa in contrahendo. Austrijska i švajcarska sudska praksa. Francusko pravo: „obligation de sécurité“ i „garde du sol“. Sudska praksa romanskih zemalja i Engleske. Evropsko poređenje.

Trinaestu glavu čini *Deliktno pravo i naknada čiste imovinske štete*, sa odeljcima: Deliktna odgovornost u istoriji kontinentalno-evropskog prava. Tort of negligence u common law sistemu. Deliktno pravo u evropskim kodifikacijama. Štete izdržavanog u slučaju usmrćenja davaoca izdržavanja. Poveriočevi zahtevi za naknadu štete spram trećih. Tzv. kablovski slučajevi i naknada štete trećih lica. Evropsko poređenje.

Štete zbog šoka između telesnih šteta i „bolnine“ – ova, četrnaesta glava sadrži: Problem. Naknada nematerijalnih šteta u kontinentalnom evropskom pravu. Štete zbog šoka u nemačkoj sudskoj praksi. Problem u austrijskom i švajcarskom pravu. Francuska „dommage moral par ricochet“. „Nervous Shock Damages“. Italijanska „danno biologico da morte“. Problem u švedskom pravu. Evropsko poređenje.

Petnaesta glava, *Odgovornost proizvođača za proizvode sa nedostatkom*, sastoji se iz: Klasifikovanje i istorijsko savladavanje problema. Popravljanje štete putem (čisto) deliktne odgovornosti. Rešenje posredstvom ugovorne odgovornosti. Objektivna odgovornost prema direktivi Evropske unije o odgovornosti za proizvod. Evropsko poređenje.

Šesnaesta glava, naslovljena sa *Poslovodstvo bez naloga i „Slučajevi spasavanja“*, prikazuje: Poslovodstvo bez naloga u istoriji. Rešenje „slučajeva spasavanja“ u nemačkoj sudskoj praksi. Problem u švajcarskoj sudskoj praksi. Zahtevi za naknadu u slučaju radnje pomoći u austrijskom pravu. Problem u francuskoj i italijanskoj sudskoj praksi.

Poslednja, sedamnaesta glava *„Bona fides“ i sudijska kontrola vršenja prava*, ima ovu sadržinu: Istorijsku pozadinu. Exceptio doli u nemačkom pravu. Rešenja nemačke sudske prakse kao evropski model. „Skrivena“ upotreba

„bona fides“. Savesnost i poštenje i zakonodavac. Problem u tradiciji engleskog common lawa. Pogled na zajedničko evropsko privatno pravo.

Knjiga sadrži i *Opštu listu literature*, dok su ostala citirana dela navedena na početku svake glave i u fusnotama.

Registar sudskih odluka navodi citirane judikate sudova Belgije, Nemačke, Engleske, Suda Evropskih zajednica u Luksemburgu, Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu, Grčke, Italije, Holandije, Austrije, Poljske, Portugalijske, Švedske, Švajcarske, Španije, Češke i SAD.

Registar zakona upućuje na citirane propise Belgije, Danske, Nemačke, Engleske, Estonije, Evropske unije, Francuske, Grčke, Italije, Kanade, Hrvatske, Letonije, Litvanije, Luksemburga, Holandije, Norveške, Austrije, Rumunije, Rusije, Švedske, Švajcarske, Slovenije, Španije, Češke, Mađarske, SAD, Jedinstvenog zakona o kupoprodaji, Bečke konvencije o kupoprodaji, Evropske konvencije o ljudskim pravima, UNIDROIT principa, UNCITRAL Konvencije o međunarodnim ustupanjima potraživanja, upućuje, nadalje na citirane nacрте za jedinstvene evropske propise (na Principe evropskog ugovornog prava Lando-komisije, Principe evropskog prava v. Barove studijske grupe, Principe evropskog deliktnog prava Koziolove studijske grupe, Nacrt Opštih referentnih okvira, francuski Alternativni nacrt za izmenu i dopunu Principa Lando-komisije, Principe postojećeg ugovornog prava Evropske unije, Prednacrt Gandolfi-komisije), kao i na odredbe citiranih istorijskih izvora prava, počev od Gaiovih Institucija, i Justinijanovih Institucija, do kodifikacija 18. i 19. veka. Što se tiče Srbije, na više mesta citiran je niz odredaba Zakona o obligacionim odnosima i Nacrta Zakonika o svojini i drugim stvarnim pravima.

Knjiga završava *Predmetnim i imeničnim registrom*.

Postojanost koncepcije. Dok se knjiga po obimu i temama menjala, stalno narastajući, koncepcija knjige je ostala ista.

Delo se uporednopravno bavi svim centralnim temama obligacionog prava najvažnijih evropskih privatnopravnih sistema, kako kontinentalnoevropskih, tako i engleskog, koje su tipične za razvoj evropskog obligacionog prava. Koliko je autoru bilo moguće, posvetio je pažnju i drugim pravnim porecima evropskih zemalja, smatrajući poželjnim sveevropski komparativni pristup, a ne opredeljujući se za to da se unapred fokusira samo na zemlje iz središta evropskog pravnog kruga, kako se to tradicionalno jedino uzima u obzir u delima ove vrste. Uz to su u razmatranje uključeni kako važeće privatno pravo Evropske unije, tako i svi nacrti tekstova za kodifikaciju evropskog obligacionog prava.

Autor polazi od toga da i onda kada je reč o obligacionom pravu, znatne razlike načina i strukture pravničkog mišljenja, kao i različite tradicije pravničkog obrazovanja u pravnim porecima Evrope, predstavljaju problem za evropsku pravnu integraciju. Ali, smatra da, uprkos tim razlikama, kontinentalnoevropsko građansko pravo predstavlja jednu diskurzivnu zajednicu,

koju do danas čini nepregledno mnoštvo učesnika, koji u svakoj nacionalnoj tradiciji vekovima neumorno učestvuju u raspravi o pravnim pitanjima, učeći jedni od drugih i ne zaostajući kvalitetom svojih metoda jedni za drugima.

Izabrane obligacionopravne teme sistematično su predstavljene, a svaka tema uvek razmotrena na osnovu onih sudskih odluka koje se odnose na slučajeve iz kojih se u praksi razvio problem, i praćena izvodima iz tekstova merodavnih propisa, kao i naučnih dela. Kategorije koje stoje za takav autorov postupak: *factual approach, case studies, texts, cases and materials*, nisu tipične za jedno (kontinentalno) evropsko delo.

Induktivan pristup pravnom poređenju, kombinovan sa funkcionalnim poređenjem, omogućuje čitaocima da pravni problem i pravno rešenje problema dobro uoče, razumeju, ali i da se u univerzitetskoj nastavi uspešno predoče studentima prava iz različitih nacionalnih pravnih sistema. Autor je uveren da bez harmonizacije nastave prava neće uspeti ni harmonizacija privatnog prava Evrope.

Postignuća. Već je prvo izdanje ove knjige skrenulo na sebe pažnju pravničke stručne i naučne javnosti. Da nije bila reč tek o još jednom solidnom delu iz bogate nemačke jurističke produkcije, znak za to su ne samo brojni pohvalni prikazi u pravnim časopisima iz nekoliko zemalja, nego i njeno proglašenje za pravničku knjigu godine u Nemačkoj 2000. godine.

Kada se treće izdanje pojavilo sedam puta obimnije od prvog, nije više bilo nikakve sumnje da je posredi razvoj koji je atipičan za jednu uspešnu knjigu. Knjiga je bila uspela i onakva kakva je bila u svom prvom izdanju. I zadržala bi svoje zasluženno mesto u pravnoj literaturi i da se nikada nisu pojavila njeno drugo i treće izdanje. Ipak, nikakvo samozadovoljstvo autorovo, koje, inače, ne bi bilo bez osnova s obzirom na uspešnu premijeru, nije ga odvratilo od postojane brige za delo. Tako su čitaoci sa svakim novim izdanjem sve više dobijali, kako zahvaljujući sve većem obilju informacija, tako i stalnim tematskim proširenjima u korist uravnoteženijeg predstavljanja sastavnih elemenata obligacionog prava.

Narastanje obima knjige, tema i broja informacija tokom kasnijih izdanja nije išlo na uštrb osnovne linije izlaganja, koja se sada ne prati nimalo otežanije nego onda kada je bila znatno manjeg opsega.

Pravno upoređivanje koje bi obuhvatilo doista ceo svet tek je ideal, jer je i kvaziuniverzalna komparativistika teško ostvariva čim se radi o iole široj materiji. Ali ni sveevropsko poređenje nije jednostavan poduhvat ako bi trebalo da se odnosi na celokupno obligaciono pravo, a svakako je neostvariv u okviru jedne jedine knjige, osim ako bi se radilo o mnoštvu njenih tomova. Uprkos tome, nema opravdanja za to, kako se to redovno čini, da se pod nazivom evropske komparativistike pažnja unapred ograniči tek na nekolike poretke. Posebna vrednost ove knjige je što ne otpisuje unapred pravni poredak nijedne evropske države, već pažnju posvećuje i onima koji ne spadaju u sam centar evropskog pravnog kruga, ali koji mu svejedno pripadaju.

Izvodi iz merodavnih odluka, propisa i naučnih tekstova reprodukovani su u izvornom jeziku kada je to engleski, francuski ili nemački jezik, a kada su drugi jezici u pitanju, još su i prevedeni na nemački. Zbog prvopomenutoga je van sumnje dobitak na autentičnosti, a zbog drugopomenutog, na dostupnosti.

Izabrani didaktički prilaz, nesvojstven evropskoj pravnoj književnosti, izuzetno je plodonosan.

Zbog svoje informativnosti knjiga poseduje i dodatnu vrednost za zainteresovane za uporednopravnu informaciju u svim onim zemljama čije biblioteke ne raspoložu velikim fondom ni inostranih izvora prava odnosno sudskih odluka, ni inostrane pravne literature, kako udžbeničke, tako ni monografske i periodike. Pogotovo je od vrednosti za one zemlje koje nisu u stanju da sistematski pribavljaju literarne prinove i drže korak sa najaktuelnijom literarnom produkcijom velikih pravničkih nacija. Bilo za nastavne potrebe uporednog prava i evropskog privatnog prava kao fakultetskih disciplina, bilo za uporednopravne analize pravnika u najrazličitije svrhe, knjiga je od ogromne pomoći pri sagledavanju obligacionopravnih problema i načina njihovog rešavanja, ali i kao putokaz za nalaženje dalje merodavne literature i pravnih izvora.

Svojom velikom razuđenošću svi pomoćni registri (registri sudskih odluka, propisa, predmeta i imena) osetno povećavaju nivo i komfor iskoristivosti dela.

Budući da je u Srbiji u toku rad na Građanskom zakoniku, uključujući i na njegovom obligacionopravnom delu, poželeti je da u tom naporu knjiga izdašno bude konsultovana. Odavna su znane sve prednosti uporednopravnog uvida pri stvaranju pravnih normi. A ova knjiga evropsko obligaciono pravo nudi na dlanu.

„*Ranieri*“. Decenijama autor zapaženo doprinosi privatnopravnoj komparativistici evropskog pravnog kruga. Godine 2007. objavljeni su njegovi sakupljeni članci sa područja strukturnog poređenja kontinentalnoevropskog privatnog prava (Filippo Ranieri, *Das Europäische Privatrecht des 19. und 20. Jahrhunderts, Studien zur Rechtsgeschichte und Rechtsvergleichung*, Duncker & Humblot, Berlin 2007, 503 str.). Još i od ranije dobro je znan kao pravni istoričar čiji su doprinosi povezani sa zlatnim dobom Max-Planck-Instituta za pravnu istoriju iz Frankfurta, između ostalog, i sa projektom kakav je *Handbuch der Quellen und Literatur der Neueren Europäischen Privatrechtsgeschichte*, ili opet sa *Enzyklopädie der Antike* (Der Neue Pauly). Kao što za te kapitalne projekte jednostavno stoji ime „Coing“ odnosno „Pauly“, tako će i za ovu knjigu biti dovoljno reći „Ranieri“. U svome rodu knjiga je bez sebi ravne. Postala je merilo stvari. Ko god da se istraživački, naučno, nastavno ili iz drugog razloga interesuje za evropsko privatno pravo, obogaćen će izaći iz kontakta sa tom riznicom.